

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Suomessa oleskelunsa rekisteröineiden Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta oleskella Suomessa vuoden 2020 loppuun

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Suomessa oleskelunsa rekisteröineiden Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta oleskella Suomessa vuoden 2020 loppuun (HE 321/2018 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- johtava asiantuntija Jarmo Tiukkanen, sisäministeriö
- yksikön päällikön sijainen Terhi Bunders, ulkoministeriö
- hallitusneuvos Liisa Heinonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- hallitusneuvos Marja-Terttu Mäkiranta, sosiaali- ja terveysministeriö
- tulosalueen johtaja Pauliina Helminen, Maahanmuuttovirasto

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- oikeusministeriö
- opetus- ja kulttuuriministeriö
- Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Uudenmaan TE-toimisto

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Suomessa oleskelunsa rekisteröineiden Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oikeudesta oleskella Suomessa vuoden 2020 loppuun.

Hallituksen EU-ministerivaliokunta puolsi 25 päivänä tammikuuta 2019 sisäministeriön ehdotusta valmistella erillislaki Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä oleskeluoikeuden jatkamiseksi Suomessa määräajaksi. Laki säädettäisiin siltä varalta, että Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin Yhdistynyt kuningaskunta eroaisi Euroopan unionista ilman unio-

Valiokunnan mietintö HaVM 34/2018 vp

nin ja Yhdistyneen kuningaskunnan välillä neuvoteltua erosopimusta, jolloin Suomessa oleskelevien Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten ja heidän perheenjäsentensä unionin oikeuteen perustunut oikeusperusta oleskella Suomessa ei enää olisi voimassa.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian, mutta sen soveltaminen alkaisi siitä päivästä, kun Yhdistynyt kuningaskunta on eronnut Euroopan unionin jäsenyydestä ilman erosopimusta.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin Yhdistynyt kuningaskunta on päättänyt erota Euroopan unionista, ja eroamisen on tarkoitus tapahtua 29. päivänä maaliskuuta 2019. On olemassa riski, että eroaminen tapahtuu ilman, että Euroopan unionin ja Yhdistyneen kuningaskunnan välinen neuvoteltu erosopimus astuu voimaan mainittuna määräpäivänä. Kun Yhdistynyt kuningaskunta eroaa unionista, sen kansalaisista tulee niin sanottuja kolmannen maan kansalaisia. Kolmannen maan kansalaisella tarkoitetaan ulkomaalaislain (301/2004) mukaan muun maan kansalaista kuin unionin kansalaista ja häneen rinnastettavaa Islannin, Liechtensteinin, Norjan tai Sveitsin kansalaista. Jos Yhdistynyt kuningaskunta eroaa EU:sta ilman erosopimusta, lakkaa Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten EU-oikeuteen perustuva oleskeluoikeus Suomessa. Heihin sovelletaan siinä tilanteessa sellaisenaan kolmannen maan kansalaisia koskevia kansallisia säännöksiä. Tällä on huomattavia, välittömiä ja kielteisiä vaikutuksia Suomessa jo oleskelevien Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten oikeusasemaan.

Käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen tarkoituksena on mahdollistaa säädettävän erillislain nojalla Yhdistyneen kuningaskunnan Suomessa oleskeleville kansalaisille ja heidän perheenjäsenilleen oikeus oleskella Suomessa vuoden 2020 loppuun saakka. Muutoinkin on tarkoitus turvata heidän oikeusasemansa kohtuullisella tavalla tilanteessa, jossa heidän oleskelu- ja muut oikeutensa heikentyisivät olennaisella tavalla, mikäli EU-ero tapahtuu sopimuksettomasti.

Ilman säädettäväksi esitettävää erillislakia Suomessa asuvat noin 5 000 Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaista joutuvat hakemaan oleskelulupaa samalla tavalla kuin muutkin kolmansien maiden kansalaiset. Oleskelulupa korvaisi nykyisen oleskelun rekisteröintiin perustuvan oleskeluoikeuden. Ei kuitenkaan ole takeita, että heille kaikille voitaisiin ylipäänsä myöntää oleskelulupa, koska kolmansien maiden kansalaisten kohdalla oleskelulupaharkinta on erilaista muun muassa toimeentuloedellytyksen ja lupaperusteiden osalta.

Kukin unionin jäsenvaltio päättää varautumisestaan Yhdistyneen kuningaskunnan sopimuksettomaan eroon. Komissio on kuitenkin koordinoanut suosituksin EU-jäsenvaltioiden varautumista eroon unionista ilman erosopimusta (ns. no deal, sopimukseton ero). Komissio koordinoi jäsenvaltioiden toimia myös sen vuoksi, että esimerkiksi matkustaminen ja rajanylitykset sujuisivat ongelmitta eropäivän jälkeen.

Komissio suosittaa, että Yhdistyneen kuningaskunnan sopimuksettoman eron tilanteessa ei tehtäisi kielteisiä oleskelulupapäätöksiä, vaan annettaisiin tilapäinen oikeus jatkaa oleskelua vuoden 2019 loppuun saakka. Useat jäsenvaltiot ovatkin saadun tiedon mukaan säätämässä ad hoc -lain-

Valiokunnan mietintö HaVM 34/2018 vp

säädäntöä tämän tavoitteen turvaamiseksi myös suositusta pidemmäksi ajaksi. Kysymys on vastavuoroisuudesta. Yhdistynyt kuningaskunta on luvannut myöntää oleskeluluvat siellä oleskeleville EU:n jäsenvaltioiden kansalaisille.

Komissio on tehnyt jäsenvaltioille suosituksen rekisteröintien vaihtamiseksi oleskelulupiin siten, että maassa viisi vuotta oleskellut Yhdistyneen kuningaskunnan kansalainen saisi hakemuksesta pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen oleskeluluvan. Komissio myös suosittaa, että oleskelulupaa voisi hakea jo ennen eropäivää.

Komission mukaan varautumistoimenpiteiden tulee olla muun muassa seuraavien periaatteiden mukaisia: ne eivät vastaa unionin jäsenyyden etuja eivätkä erosopimuksessa määriteltyyn siirtymäkauden ehtoja, ne ovat pääsääntöisesti väliaikaisia, ja ne ovat EU:n etujen mukaisia yksipuolisia toimia, jotka EU voi peruuttaa milloin tahansa.

Valiokunta pitää perusteltuna, että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksytään ja laki säädetään sen varalta, että Yhdistynyt kuningaskunta eroaa Euroopan unionista ilman erosopimusta maaliskuun 2019 lopussa tai myöhemmin. Määräaikainen vuoden 2020 loppuun voimassa olevaksi tarkoitettu laki on syytä saattaa voimaan mahdollisimman pian muun muassa maassamme oleskelevien Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten asemaansa koskevan epävarmuuden poistamiseksi. Sen soveltaminen alkaa kuitenkin siitä päivästä, jona Yhdistynyt kuningaskunta ei ole enää unionin jäsenvaltio. Säädetävällä lailla jatketaan keskeytyksettä eropäivästä lukien vuoden 2020 loppuun niiden Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisten oikeutta oleskella Suomessa, jotka ovat käyttäneet vapaata liikkuvuutta eli ovat saapuneet Suomeen ja rekisteröineet oleskelunsa tai hakeneet oleskelunsa rekisteröintiä ennen Yhdistyneen kuningaskunnan eroa Euroopan unionista. Asianmukaisesti rekisteröityneen Yhdistyneen kuningaskunnan kansalaisen perheenjäsen voisi hakea perheenjäsenen oleskelukorttia myös eron jälkeen. Säädetävän erityislain mukaan oleskeluoikeus perustuu ulkomaalaislain 10 luvun maassa oleskelua koskeviin säännöksiin.

Säädetävällä lailla turvataan määräpäivään mennessä oleskelunsa rekisteröineiden oleskelun, työnteon, ammatinharjoittamisen, yrittäjyyden, opiskelun ja perhe-elämän jatkuminen keskeytyksettä. Lainsäädännöllä on merkitystä myös maamme elinkeinoelämälle. Lisäksi lain soveltamisalaan kuuluvat täyttävät myös sosiaaliturvalainsäädännön edellyttämän laillisen oleskelun vaatimukset ja he voivat rekisteröityä työnhakijoiksi.

Lakiehdotuksen hyväksymisellä on myönteisiä vaikutuksia myös Maahanmuuttoviraston, työvoima- ja elinkeinotoimistojen sekä Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen toiminnalle. Mainittujen viranomaisten ei tarvitse varautua vastaanottamaan suurta määrää tehtäviinsä kuuluvia oleskelulupapäätöksiä (Maahanmuuttovirasto), työntekijän oleskelulupien osapäätöksiä (TE-keskukset) ja yrittäjän oleskeluluvan osapäätöksiä (Uudenmaan ELY-keskus).

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella hallintovaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana.

Valiokunnan mietintö HaVM 34/2018 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Hallintovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 321/2018 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Helsingissä 26.2.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juho Eerola ps
varapuheenjohtaja Timo V. Korhonen kesk
jäsen Pertti Hakanen kesk
jäsen Kari Kulmala sin
jäsen Antti Kurvinen kesk
jäsen Sirpa Paatero sd
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Veera Ruoho kok
jäsen Joonas Räsänen sd
jäsen Matti Semi vas
jäsen Mari-Leena Talvitie kok
varajäsen Lasse Hautala kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ossi Lantto